

WiderScreen.fi 3/2008

26.1.2009

2000-luvun James Bond on
jotain uutta, jotain vanhaa
ja jotain lainattuaTuuli Eltonen
Filosofian lisensiaatti
Mediatutkimus
Turun yliopisto

Tulostettavat versiot

- [htm](#)- [pdf](#)[\[takaisin\]](#)

2000-luvun James Bond on jotain uutta, jotain vanhaa ja jotain lainattua

Bond-elokuvat ovat viihdyttäneet katsojia jo viisi vuosikymmentä, mikä tekee niiden sankarista, agentti 007:stä, yhden populaarikulttuurin sitkeimmistä sotreista. Bond on esimerkki vetovoimaisesta miehestä, joka on sekä fyysinen että sanavalmis. Hän liikkuu kiehtovissa ympäristöissä ympäri maailmaa jahdaten suuruudenhulluja roistoja. Matkoillaan Bond ajaa hienoja autoja, käyttää huipputeknologiaa, tapaa kauniita naisia ja nauttii Martineja – tai nykyään Vesperiksi nimittämiään cocktaileja.

2000-luvun suurin uudistus Bond-genressä tapahtui (kuten aiemminkin) uuden näyttelijän rooliin astumisen myötä. Daniel Craigin Bond toi valkokankaalle jotain hyvin tuttua ja samalla jotain aivan uutta. Vaalean, lihaksikkaan ja piirteiltään karun Craigin myötä uuden vuosituhannen agentti ilmentää samantapaista eroottisuutta ja fyysisyyttä sekä kuivaa huumoria kuin Sean Conneryn Bond, vastaavaa herkkyyttä ja romanttisuutta kuin George Lazenbyn Bond ja samanlaista viileää ja traagista byronilaisuutta kuin Timothy Daltonin Bond.

Craig on toistaiseksi nähty kahdessa elokuvassa *Casino Royale* (2006) ja *Quantum of Solace* (2008). *Casino Royale* oli Flemingin Bond-romaneista ensimmäinen ja siten se aloittaa Bondin tarinan ikään kuin uudelleen alusta kertomalla ajasta, jolloin hahmo on juuri saanut 007-statuksensa. Bond metsästää roisto Le Chiffreä ja rakastuu samalla kauniiseen Vesper Lyndiin. *Quantum of Solace* on tavallaan *Casino Roaylen* jatko-osa, jossa agentti hakee lohtua jahtaamalla Le Chiffren takana vaikuttanutta ja Vesperin itsemurhan aiheuttanut rikollisjärjestöä.

Conneryn jalanjäljissä

Salainen agentti 007 James Bond on tietyllä tapaa ainutlaatuinen populaarisankari. (1) Hahmo heräsi eloon 1950-luvulla Ian Flemingin romaaneissa ja siirtyi valkokankaiden sankariksi 1960-luvun alussa. Taival onkin jatkunut jo 22 virallisessa ja yhdessä epävirallisessa *Bond*-elokuvassa. (2) Kaikkiaan Bondia on näytellyt kuusi näyttelijää: Sean Connery (1962–1971, 1983), George Lazenby (1969), Roger Moore (1973–1985), Timothy Dalton (1987–1989), Pierce Brosnan (1995–2002) ja viimeisimpänä Daniel Craig (2006–).

Bondin hahmo rakentui 1960-luvulla tiiviisti Conneryn ympärille. Hän teki agentista modernin sankarin, joka erosi aiemmista hallituista ja aristokraattisista brittisankareista yhdistäessään hahmossa verbaalisuuden, fyysisyyden ja seksuaalisuuden. (Rissik 1983, 45–46; 49.) Hahmosta tuli tavallaan perinteisen sankariperinteen musta lammak. (3) Craigin Bond muistuttaa Conneryn Bondia, koska hän tuo hahmoon vastaavaa eroottisuutta ja fyysisyyttä sekä samanlaista kuivaa huumoria.

Conneryssa ja hänen edustamassaan sankarikuvassa sykki 1960-luvun uusi mieskuva. Ruumiillisuus, miesruumiin vetovoimaisuus, teki agentista seksiobjektin, katseen ja halun kohteen. Connery esiintyi kaikissa elokuvissaan vähintäänkin ilman paitaa, paljastaen samalla lihaksikkaan rintakehänsä. Agentti nähtiin tuolloin usein myös kireissä uimahousuissa. Craigin Bondin lihaksikasta ja treenattua vartaloa kuvataan vastaavaan tapaan toistuvasti elokuvassa *Casino Royle*.

Craig esiintyy uimahousuissa kahteen otteeseen ja hänen nähdään nousevan vedestä samaan tapaan kuin Bond-tytöt Honey Ryder (*Tohtori No* 1962) ja Jinx (*Kuolema saa odottaa* 2002). Kamera kuvaa kohtauksessa hänen paljasta ylävartaloaan ja merkitsee lopussa katsojaksi naisshahmon. Ensimmäisessä kohtauksessa katsojana on Alex Dimitrioksen vaimo Solange ja toisessa Vesper Lynd. *Bondeille* hyvin perinteiseen tapaan miesruumis erotisoidaan ja sen katsojaksi merkitään elokuvan sisällä nainen.

Lucia Bozzolan mukaan "*naisten silmille suunnattu mies*" onkin hahmo, joka paljastaa seksuaalisuuden konstruktivisen luonteen. Esimerkkinä hän käyttää Warren Beattyä, joka asettuu erotisoiduksi katseen kohteeksi ja säilyttää silti miehisytyensä. Samalla hän murtaa passiiviseen naisobjektiin ja aktiiviseen miessubjektiin perustuvaa halun konstruktiota. (Bozzola 2001, 228; 229, 231.) Naiskatsoisuuden yhdistäminen miesruumiiseen on kiintoisaa juuri suhteessa katseen historiaan. Siinä näkyy sellaisen perinteisen asetelman kääntäminen, jossa miehet nähdään ikään kuin aina katseen subjekteina ja naiset tuon katseen objekteina. Naisille on annettu lupa katsoa ja miehille lupa olla katsottavana.

Kuitenkin *Casino Roaylen* kaikkein paljastavimmassa kohtauksessa katsojana on poikkeuksellisesti mieshahmo. Le Chiffre kaappaa Bondin kiduttaakseen tämän kertomaan

© MGM

salasanan, jotta hän saisi haltuunsa pokeripelissä panoksena olleet rahat. Bond on alasti ja sidottuna tuoliin. Katseen kohteena on agentin lihaksikas, verestä tahrinut ja hiestä kiiltelevä ruumis. Agentin vartalon keskeisyyttä korostaa myös Le Chiffren kommentti, jossa tämä kehuu 007 ruumiin näyttävän hyvälle. Alastoman agentin katsojaksi onkin ensimmäistä kertaa elokuvasarjassa merkitty toinen mieshahmo. Koska kohtauksessa on vahvasti mukana homoseksuaalinen potentiaali, sitä tukahduttamaan on tuotu väkivalta.

Steve Nealen mukaan patriarkaalisissa ja heteroseksuaalisissa yhteiskunnassa miesvartaloa on mahdollista merkitä toisen miehen katseen kohteeksi ilman, että miesvartalon eroottisuus joko tukahdutetaan väkivallan kautta tai vaihtoehtoisesti miesvartalo feminisoidaan. Neale esittää valtavirtaelokuvan miehen katseen johtavan miesruumiin pakolliseen torjuntaan ja homoseksuaalisuuden kieltämiseen, jolloin oikeutus sille, että miehet katsovat miehiä, saadaan vain miesvartalon pahoinpitelemisen tai feminisoinnin kautta. (Neale 1993, 14–19.) Vaikka *Bondeissa* miesruumiin esittely ei välttämättä vaadi kumpaakaan näistä keinoista, kohtauksessa, jossa alastonta miesruumista katsoo toinen mies, väkivalta tuodaan mukaan motiiviksi. Nautinnon sijaan kohtaaminen keskittyy kidutukseen, jossa Bondia uhataan kastroitiolla. Väkivallasta huolimatta agentin alaston ruumis toimii silti eroottisena katseen ja fantasian kohteena. Agentin ruumis on kiinteä, jännittänyt ja kestävä, niin kestävä, että se kestää jopa toisen miehen katseen.

Ulkonäkö ja katsottavuus kuuluvat olennaisesti agentin sankarikuvaan. Hahmo on sekä aktiivinen toimija, perinteinen sankari että passiivinen objekti, katseen halun ja fantasian kohde. Tasker esittää, että toimintaelokuvien fyysisesti ylikestävä ja hyväntuokuisen sankarin ruumis nousee spektaakkeliiksi muiden visuaalisten ja toiminnallisten aspektien keskelle. (Tasker 1993, 233.) Yhdessä ruumiin ja toiminnan esittäminen muodostavat tietynlaisen tuplaspektaakkelin. Peter Lehman totaa, että: *"mies ei vain voi, vaan haluaa katsoa, puhua ja kirjoittaa, sekä vitsailla omasta 'ekshibitionismistaan'"* (Lehman 1993, 6). *Bondeissa* miesvartalo näkyy, sitä katsotaan, siitä puhutaan ja siitä jopa vitsaillaan. Agentti on narsistinen hahmo, joka on tietoinen omasta vetovoimastaan ja tuo sitä avoimesti julki.

Agentin ironian tajun ja narsismin yhdistäminen liittävät Conneryn ja Craigin Bondit toisiinsa. Kuten Conneryn Bond aiemmin, Craigin Bond tiedostaa oman ruumiillisen vetovoimansa ja sen mahdollistaman objektiuden. *Casino Royale*ssa (2006) Bond ja Vesper Lynd ovat junamatkan kohti kasinoa. Vesper haluaa tehdä selväksi, että hän aikoo pitää huolta rahoista. Hän huomauttaa agentille: *"So as charming as you are, Mr Bond, I will be keeping my eye on our government's money and off your perfectly formed arse."* Bond vastaa: *"You noticed?"* Agentti näyttättyy itsetietoisena, jopa narsistisena hahmona, mikä purkautuu miesvartalon kuvauksessa käytettävän ekshibitionismin välityksellä. Kertomuksen kulku keskeytyy elokuvassa useaan otteeseen agentin ruumiin esittelyyn – aivan kuten aikoinaan Conneryn elokuvissa.

Connery yhdisti hahmon esittämisessä ideaalimaskuliinisuuden konstruoinnin sekä samalla sen ironisen kommentoinnin. Vaikka hän oli agenttina itsevarma, miehekäs ja vakuuttava, hän oli samalla huvittunut tuosta kaikesta. Bennett ja Woollacott toteavat Conneryn yhdistäneen Bondin hahmossa vakavan näyttelemisen ja samalla huvittuneen suhtautumisen hahmon eksessiivisyyttä kohtaan. Conneryn näyttelytyyliin kuului, että hän ikään kuin jakoi agenttia koskevan vitsin yleisön kanssa. (Bennett ja Woollacott 1987, 160; 200.) Esimerkiksi elokuvassa *007 ja kultasormi* (1964) hän suutelee naista, joka huomauttaa hänelle asekotelosta: *"Why do you always wear that thing?"*. Bond vastaa: *"I have a slight inferiority complex."* Agentti jakaa katsojan kanssa vitsin, joka syntyy vastauksen ja Bondin ideaalimieheyden välisestä ristiriidasta.

Roger Mooren Bond-elokuvissa agentista tuli entistä selkeämmin huumorinkohde, ja agentin itsensä lisäksi muutkin hahmot, etenkin Bond-tytöt, osoittivat ironiaa agenttia kohtaan. Elokuvassa *007–rakastettuni* (1977) Bond ja Amasova pakenevat rautahampaista tappajaa, Jawsia. Pyramidin raunioilla Amasova on pelastanut agentin Jawsin pudottamalla kivenlohkareelta, mutta yrittänyt sen jälkeen lähteä paikalta ilman tätä.

Bond: Thanks for deserting me back there.
Majuri: *Every woman for herself, remember?*
Bond: *Still, you did save my life.*
Majuri: *We all make mistakes, Mr Bond.*

Bondin vetovoimalla leikitellään vastaavaan tyyliin myös *Casino Royale*ssa. Bond ja Vesper ovat saapuneet Montenegroon. Matkalla hotelliin Bond kuittaa Vesperin ironisen kommentin itseironialla.

Vesper: *Am I going to have a problem with you, Bond?*
Bond: *No, don't worry. You're not my type.*
Vesper: *Smart?*
Bond: *Single.*

Samalla kun Craig muistuttaa Connerya, *Casino Royalen* naishahmo tuo mieleen 1970-luvun lopun verbaalisesti vahvat Bond-tytöt, esimerkiksi juuri Anya Amasovan.

Ripaus romantiikkaa ja tuulahdus menneestä

Bond on toki tunnettu useista naisuhteistaan, mutta samalla hän kantaa myös yhden naisen

© MGM

miehen leimaa. Tämä tuodaan esiin elokuvissa *Hänen majesteettinsa salaisessa palveluksessa* (1969) ja *Casino Royale* (2006). Romanssin kuvaaminen ja sen syveneminen rakkaudeksi tuo agentin hahmoon kokonaan uuden, traagisen ulottuvuuden.

George Lazenbyn ainoaksi jääneessä Bond-elokuvassa *Hänen majesteettinsa salaisessa palveluksessa* agentti löytää tosirakkauden. Rakkauden kohde on nokkela ja toiminnallinen Tracy, joka päätyy elokuvassa myös pelastamaan agentin. Lumimyrsky yllättää pakomatalla olevan parin, joten he jäävät matkan varrella olleeseen hevostalliin yöksi.

Tracy: *Why are you thinking about it now?*

Bond: *I'm not. I'm thinking about us. Tracy, an agent shouldn't be concerned anything but himself.*

Tracy: *I understand. We just have to go on the way we are.*

Bond: *No, I have to find something else to do.*

Tracy: *Are you sure, James?*

Bond: *I love you. I know I will never find another girl like you. Will you marry me?*

Tracy: *Mean it?*

Bond: *I mean it.*

Agentin ja Tracyn romanssi kulminoituu lopulta häihin, jotka toimivat merkinä suhteen ainutlaatuisuudesta. 007 lupaa luopua entisestä playboymaisesta ja vaarallisesta elämäntyylistään mennessään naimisiin Tracyn kanssa. Häämatkalle lähtenyt pari joutuu kuitenkin ammuskelun kohteeksi ja Tracyn traaginen kuolema roisto Irma Buntin ampumana palauttaa agentin elämän takaisin entiselleen. Hän jää elokuvan lopussa pitelemään hellästi vaimonsa ruumista.

Hänen majesteettinsa salaisessa palveluksessa -elokuvan aito romanssi on löydetty uudelleen *Casino Royale*ssa. Koska elokuva kertoo ajasta, jolloin agentti on juuri saanut luvan tappaa, siinä esitetty romanssi kuvataan tavallaan puhtaalta pöydältä. Agentti rakastuu jälleen ensimmäistä kertaa. Kohteena on älykäs ja sanavalmis Vesper Lynd. Pari tutustuu toisiinsa ja rakastuu, mikä tuo esiin agentin hellän ja tunteellisen puolen. Hänet nähdään esimerkiksi suihkussa lohduttamassa ampumavälikohtauksesta järkyttynyttä Vesperää. Bond pitää käsiä tämän ympärillä ja suutelee tämän sormia. Myöhemmin agentti tunnustaa avoimesti tunteensa, kun Vesper ensin epäilee tätä: *"You're not going to let me in there, are you? You've got your armour back on. That's that."* Bond vastaa: *"I have no armour left. You've stripped it from me. Whatever is left of me, whatever is left of me, whatever I am, I'm yours."* Rakastunut agentti onkin lopulta valmis luopumaan urastaan Vesperin vuoksi.

Rakastunut Bond joutuu lopulta pettymään, kun paljastuu, että Vesper on pettänyt hänet olosuhteiden pakosta. Le Chiffren organisaation takana oleva Mr White on pakottanut Vesperin yhteistyöhön uhkaamalla tappaa tämän entisen poikaystävän. Silti Vesper pelastaa myös Bondin hengen tekemällä vaihtokaupan, jossa hän lupaa pokeripelin voittopotin vastineeksi siitä, että agentti jätetään eloon. Vesper nostaa rahat ja lähtee luovuttamaan niitä. M:n soitto kuitenkin paljastaa suunnitelman, ja agentti kiiruhtaa hänen peräänsä. Lopulta Vesper päätyy tekemään itsemurhan lukitsemalla itsensä hissiin, joka vajoaa veden alle. Lohduton agentti tuo rakastamansa naisen ruumiin pintaan ja jää pitelemään sitä.

Bondeissa elokuvasarjan jatkuvuus ja agentin sankarikuva pakottavat romanssit päätymään. Krin Gabbard nostaa tällaisesta yksinäisestä sankaruudesta esimerkiksi Clint Eastwoodin esittämät hahmot. Hän toteaa, että amerikkalainen omaa tietänsä kulkeva sankarihahmo on yhteensopimaton perhe-elämän kuvauksen kanssa. Jos hahmo menee naimisiin, avioliitto yleensä päättyy joko eroon tai leskeyteen. Kestävä suhde ei sovi tällaisen sankarin representaation sisään. (Gabbard 2001, 9.) Sama pätee myös Bondin hahmoon, joka on eräänlainen versio yksinäisestä sankarista. Romanssiteeman mukaan ottaminen syventää silti agentin hahmoa ja sitoo *Bonditkin* osaksi länsimaista rakkaus käsitystä ja sen representointitapoja. Todellisen rakkauden löytymisen ja menettämisen kautta Bond on ikään kuin oikeutettu pysymään yksinäisenä sankarina, kansainvälisenä playboyina.

© MGM

Synkempää sankaruutta

Bondin hahmoa on kutsuttu myös moderniksi byronilaiseksi sankariksi. Lordi George Byronin, brittiläisen romantiikan suuntauksen runoilija (1788–1824), teksteistä juurensa juontavalla käsitteellä tarkoitetaan sankaria, johon liittyy antisankaruutta, traagisuutta, sosiaalisten normien ja auktoriteettien väheksymistä ja kuulumattomuutta. Bond toimii ja yrittää kontrolloida ympäristöään, mutta hän ei kuulu mihinkään. Agentilla ei ole pysyvää yhteisöä epävakaan työyhteisön lisäksi. Kuulumattomuuden ja tietynlaisen piittaamattomuuden lisäksi byronisiin piirteisiin agentin henkilöhistoriassa kuuluvat Tracyn ja Vesper Lyndin menettämisen lisäksi hänen vanhempiansa kuolema kipeilyonnettomuudessa. (4) Lähimmäs byronilaisen sankaruuden mallia Bondin hahmon vievät Timothy Dalton ja Daniel Craig. *007 ja lupa tappaa* (1989) sekä *Quantum of Solace* (2008) ovatkin tietyllä tapaa hyvin samantapaisia elokuvia.

Elokuvassa *007 lupa tappaa* (1989) Bond joutuu uransa vakavimpaan konfliktiin salaisen palvelun kanssa, koska hän haluaa lähteä kostamaan ystävänsä Felix Leiterin ja tämän tuoreen vaimon, Dellan, kohtalon. Roisto Sanchez on kiduttanut Leiterin lähes kuoliaaksi ja tappanut Dellan. Bond sanoo itsensä irti palveluksesta ja lähtee Sanchezin perään itsenäisenä toimijana. Häntä ajavana voimana toimii kosto lähimpiin kohdistuneesta hyökkäyksestä.

Myös *Quantum of Solace* Bondia eteenpäin ajavana voimana on kosto. Hän yrittää löytää lohduksen *Casino Royale*ssa kokemaansa menetykseen, Vesperin kuolemaan. Elokuvan alussa Bond ja M yrittävät saada kiinniotetulta Mr Whitelta vastauksia siihen, millainen organisaatio heitä on vastassa. Kuulustelu päättyy ampumavälikohtaukseen, jossa Mr White pääsee pakenemaan. Bond ei kuitenkaan anna minkään häiritä kostorekettä. Hän haluaa roistot kiinni hinnalla millä hyvänsä, ja siinä sivussa myös sivulliset joutuvat kärsimään. Muun muassa MI6:n palveluksessa oleva, Bondia auttava Miss Fields joutuu roisto Dominic Greenen tapattamaksi. Fields löytyy Bondin hotellihuoneesta öljyyn peittyneenä. [\(5\)](#)

007 ja lupa tappaa -elokuvaa pidettiin hyvin raakana ja väkivaltaisena, myös *Quantum of Solace* on sitä. Agentista nähdään kylmempi ja vakavampi puoli. *Casino Royale*ssa mukana ollut kepeys ja romanttisuus ovat vaihtuneet kovuuteen ja nopeasti etenevään toimintaan. Lopulta Bond saavuttaa rauhan, kun hän löytää Vesperin entisen poikaystävänsä Yusefin, josta petosvyyhti sai alkunsa.

Traagisuutta ja byronilaisuutta ei voida sulkea pois kestävästä sankaruuden mallista. Niiden kautta kosketetaan sankarin syvempää puolta, joka ei ole näkyvästi läsnä, mutta toimii silti taustatekijänä hahmon kiinnostavuuden rakentamisessa. George Lazenby, Timothy Dalton ja Daniel Craig osoittavat, ettei agentin sankaruus rajoitu vain kepeään toimintaan. Agentilla on syvempi, herkempi, surullisempi ja synkempi puoli.

Lopuksi

Daniel Craigin *Bond*-elokuviissa näkyy elokuvasarjan historia, mutta ne ovat silti täysillä kiinni tässä hetkessä. Uusi vuosituhat ja *Bondien* viides vuosikymmen ovat osuva ajankohta sarjassa aiemmin korostuneiden erilaisten piirteiden tuomiselle yhteen: mieshahmon erotisointi katseen kohteeksi, verbaalinen nokkeluus, traaginen romanssi ja byronilainen, synkempi sankaruus. Bondin hahmo on eräänlainen kameleontti, välitilojen muuntautumiskykyinen sankari. Hän toimii hyvän ja pahan välillä, käyttää sekä sallittuja että kiellettyjä menettelytapoja, osaa olla sekä sivistynyt että sivistymätön, kunnioittaa mutta myös uhmaa auktoriteetteja. Seksikäs ja sanavalmis katseen kohde? Herkkä ja romanttinen sankari? Tunteeton ja väkivaltainen toimintasanankari? 2000-luvun Bond on kaikkea tätä – smokilla ja ilman.

Tuuli Eltonen

[WiderScreen.fi 3/2008](http://www.widerscreen.fi/2008/3/2008)

Viitteet

1. Bennett ja Woollacott (1987, 13–14) määrittelevät populaarisankarin irrottautuvan omasta toimintakontekstistaan, esimerkiksi kirjoista tai elokuvista, siten, että hän on tunnettu myös tuon kontekstin ulkopuolella. Populaarisankarin tunnistavat jopa sellaiset ihmiset, jotka eivät ole suoraan tutustuneet tähän liittyviin teksteihin. [\[takaisin\]](#)
2. Epävirallinen elokuva on eri tuotantoyhtiön *Älä Kieltäydy kahdesti* (1983). [\[takaisin\]](#)
3. 1960-luku oli brittiläisen sankaruuden kulta-aikaa. 1970-luvulla läntinen kiinnostus brittikulttuuriin alkoi vaimeta ja painopiste siirtyi Amerikkaan. Amerikkalainen elokuvateollisuus kääntyi tuolloin sisäänpäin ja alkoi käsitellä Vietnamin aiheuttamia traumoja ja keskittyä omaan kulttuuriinsa. (Rissik 1983, 124–126.) [\[takaisin\]](#)
4. Roisto Alec Trevelyan mainitsee tämän elokuvassa *007 ja kultainen silmä* (1995). [\[takaisin\]](#)
5. Kohtaus sisältää selvän viittauksen menneeseen: elokuvassa *007 ja kultasormi* (1964) naisahmo Jill Masterson löytyy hotellihuoneesta kuolleena kultamaalin peitossa. [\[takaisin\]](#)

Lähteet

Bennett, Tony ja Woollacott Janet (1987) *Bond and Beyond. The Political Career of a Popular Hero*. London: MacMillan Education LTD.

Bozzola, Lucia (2001) 'Studs have feelings too'. Warren Beatty and the question of star discourse and gender. Teoksessa Lehman, Peter (ed.) *Masculinity. Bodies, movies, culture*. New York, London: Routledge.

Gabbard, Krin (2001) 'Someone is going to pay' Resurgent white masculinity in Ransom. Teoksessa Lehman, Peter (ed.) *Masculinity. Bodies, movies, culture*. New York, London: Routledge.

Lehman, Peter (1993) *Running Scared. Masculinity and the Representation of the Male Body*. Philadelphia: Temple University Press.

Neale, Steve (1993) *Masculinity as Spectacle. Reflections on Men and Mainstream Cinema*. Teoksessa Cohan, Steven ja Hark Ira Rae (eds.). *Screening the Male. Exploring masculinities in Hollywood cinema*. London, New York: Routledge. Alk. Screen, 1983.

Rissik, Andrew (1983) *The James Bond Man. The Films of Sean Connery*. London: Elm Tree Books.

Tasker, Yvonne (1993) *Dumb Movies for Dumb People. Masculinity, the body, and the voice in contemporary action cinema*. Teoksessa Cohan, Steven and Hark, Ira Rae (eds.). *Screening the Male. Exploring masculinities in Hollywood cinema*. London, New York: Routledge.

© WiderScreen.fi 26.1.2009

ISSN 1795-6161

wider
screen

arkisto

toimitus

palaute

